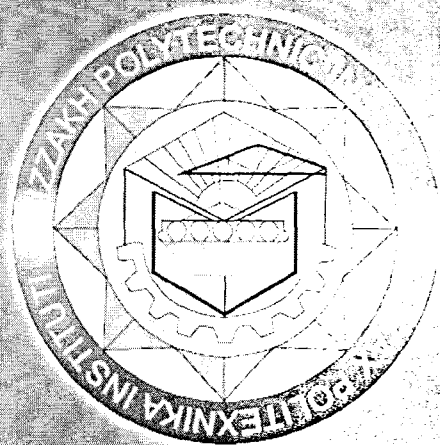

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**JIZZAX POLITEKNIKA
INSTITUTI**

FAN-TEXNIKA

TA'LIM

TEXNOLOGIYALAR

**DOLZARB
MUAMMOLAR
VA RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI**

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

2-QISM

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ЖИЗЗАХ ПОЛИТЕХНИКА ИНСТИТУТИ

**ФАН-ТЕХНИКА, ТАЪЛИМ ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАР:
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ
ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ**

мавзусидаги
илмий-техник анжумани
материаллари тўплами (2-қисм)

2017 йил 14-15 апрел

ЖИЗЗАХ-2017

МОТИВАЦИОН ОМИЛЛАР ТАЪСИРИДА ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА БОШҚАРИШГА КЎМАКЛАШУВЧИ БОЗОР ИНФРАТУЗИЛМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Жамолов Ў.И., Илхомов Э.Ў.
Жиззах политехника институти
Жамолов З.З.,
Тошкент Давлат аграр университети

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш жараёнида мамлакатимизда тадбиркорлик фаолияти иштирокчилари меҳнатининг нуфузини ошириш, улар фаолиятини мотивацион омиллар таъсирида ривожлантириш орқали аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларни кондириш, тадбиркорлик фаолиятини шаҳар ва қишлоқ жойларида аҳоли учун қулай иш ва турмуш шарт-шароитларини яратиш муаммоларини ҳал этишда қулай бозор инфратузилмаларини фаолиятини ривожлантириш бугунги куннинг долзарб масалаларидан бири ҳисобланади.

Хукуматимизнинг бир қатор қарорларига кўра, тегишли вазирлик, компания, тижорат банклари ва маҳаллий ҳокимият органлари томонидан республикамиз ҳудудларининг табиий - иқтисодий шарт - шароити, саноат ихтисослашуви ва жойлаштирилиши, аҳолининг ўсиш суръатлари, атоли бандлиги ва бошқа омилларини ҳисобга олган ҳолда бозор инфратузилма субъектлари таш кил этилди.

Ташкил этилган инфратузилма объектлари зарур техника ва жиҳозлар ҳамда малакали кадрлар билан таъминлаш белгилаб берилган ҳолда ушбу шоҳобчаларга турли имтиёзлар (солиқ имтиёзлари, имтиёзли кредитлар олиш ва бошқалар) ҳам берилди. Давлатимиз томонидан яратилган имтиёзлар натижасида турли инфратузилма субъектларнинг бошланғич фаолиятларининг самарали йўлга қўйилишига амалий ёрдам кўрсатилди.

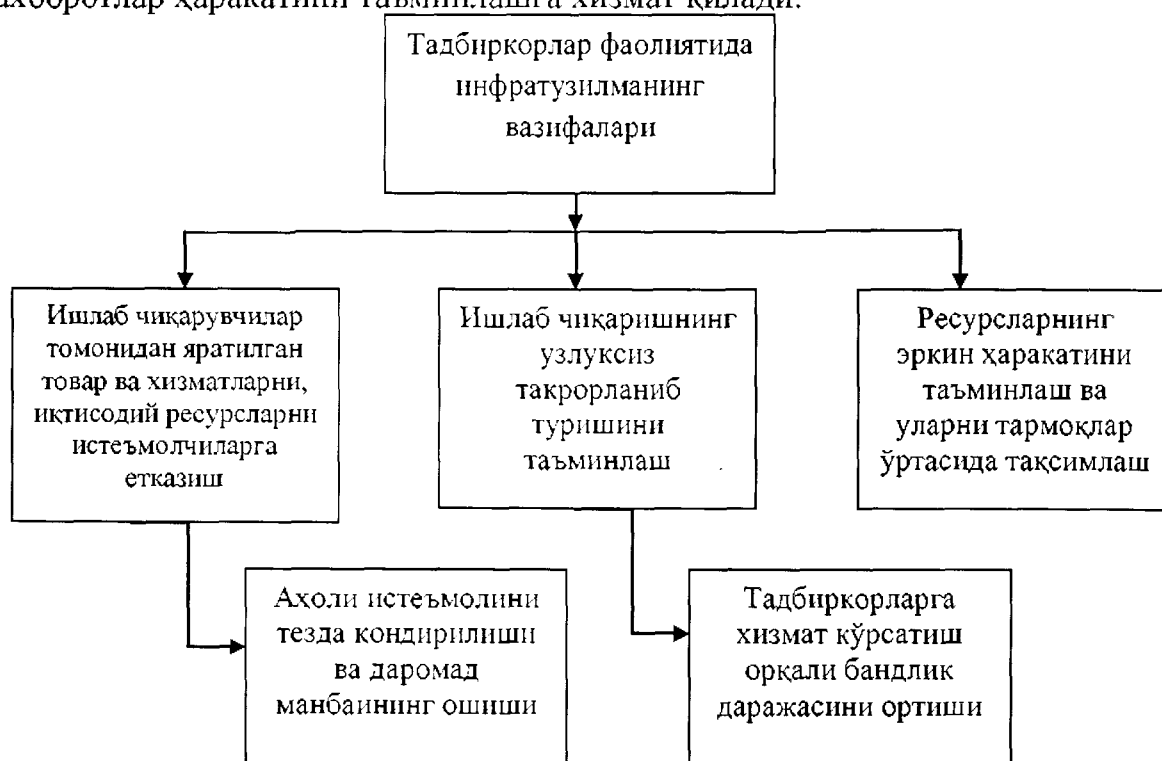
Бугунги кунда бозор инфратузилмаси асосан, маҳсулот (хизматлар) ишлаб чиқарувчини истеъмолчи билан ягона бозор маконида бирлаштириб, ишлаб чиқариш ва истеъмол кўламлари ўртасидаги зиддиятни бартараф этувчи ва унинг барча иштирокчилари ўз олдиларига қўйган мақсадларига эришишларини таъминловчи муассасалар ва воситачилик таркиблари тизими сифатида эътироф этилади. Бозор инфратузилмасини мустаҳкам фаолият юритиши маҳаллий ишлаб чиқарувчи ва хизмат кўрсатувчи хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес вакилларига ҳамда аҳоли яшаш тарзига бевосита боғлиқ.

Шу жиҳатдан, бозор инфратузилмасининг хизмат турларини қуйидагича келтириб ўтиш жоиз: тижорат банклари хизмати; меҳнат ва хомашё биржалари; брокерлик хизматлари; улгуржи савдо ва ярмаркалар хизмати; аудит ва суғурталаш хизмати; ахборот ва консалтинг марказлари; тадбиркорларни тайёрлаш ва қайта ўқитиш марказлари; нотариус идоралари; юридик хизматлар.

Инфратузилма жамият ишлаб чиқариш кучларининг бўлинмас қисми ҳисобланади. У барча турдаги корхоналарининг самарали фаолиятини таъминлайди ва ишлаб чиқаришнинг пировард маҳсулоти миқдоран кўп ва сифатан юқори бўлишига йўналтирилган фаолиятлар мажмуидир. Бугунги кунда шаҳар ва вилоятларда фаолият кўрсатаётган аксарият бозор инфратузилма муассасаларининг бош муассасалари Тошкент шаҳрида жойлашган, шунингдек, вилоят ва туманлардаги тадбиркорларга турли хизмат кўрсатаётган консалтинг, суғурта муассасалари, ахборот-маслаҳат, аудиторлик марказларига солиқ бўйича имтиёзлар бериш ҳам, бу йўналишдаги ишлар ривожига муҳим иқтисодий асос бўлар эди.

Шу билан бирга, бозор инфратузилмасини самарали ташкил этиш йўналишларини белгилаш, уларни оптимал жойлаштириш, устувор ривожлантириш йўллари аниқлаш, бозор инфратузилма субъектлари билан тадбиркорлар ўртасидаги иқтисодий ва ҳуқуқий муносабатларни такомиллаштириш, бу соҳада мавжуд муаммолар тадбиркорлик фаолиятини ривожига тўсиқ бўлмайди.

Мамлакатимиз ҳудудларида аҳоли фаровонлигини таъминлаш, аҳолининг яшаш тарзини яхшилаш ва уларнинг маданий-маиший хизматларга бўлган эҳтиёжини таъминлашда бозор инфратузилмаларини жойларда барпо этиш ва ташкил этиш катта аҳамиятга эга. Чунки, бозор инфратузилмаси муассасалари бозорда товар, пул, меҳнат ресурслари ва ахборотлар ҳаракатини таъминлашга хизмат қилади.

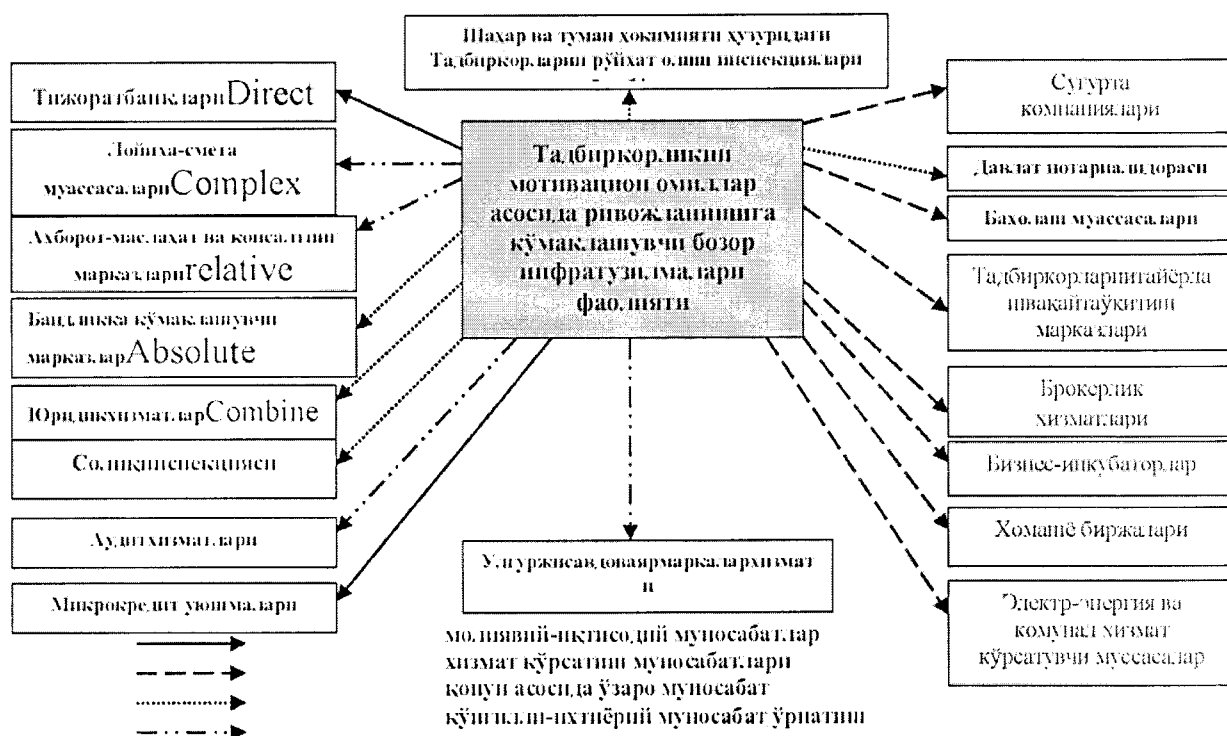

1-расм. Тадбиркорлик фаолиятида инфратузилманинг вазифаларини тақсимланиши¹

¹Муаллиф тадқиқотлари асосида ишлаб чиқилган.

1-расмдан кўриш мумкинки, тадбиркорлар фаолиятида бозор инфратузилмасининг асосий вазифаларидан бири ишлаб чиқарувчилар томонидан яратилган товар ва хизматларни, иқтисодий ресурсларни истеъмолчиларга етказиш ҳамда бунинг натижасида аҳоли истеъмолини тезда кондирилиши ва даромад манбаининг ошишига олиб келади. Шунингдек, ишлаб чиқаришнинг узлуксиз такрорланиб туришини таъминлаш воситаси сифатида хизмат килади ва бу эса жойларда иш билан бандлик масаласига ижобий таъсир этувчи механизм сифатида хизмат килади.

2-расм. Тадбиркорликни мотивацион

омиллар асосида ривожланишига кўмаклашувчи бозор инфратузилмалари фаолиятининг гуруҳланиши²

Ресурсларнинг эркин ҳаракатини таъминлаш ва уларни тармоқлар ўртасида таксимлаш орқали ресурслар тежамкорлигига эришилади ва улардан самарали фойдаланишга имконият пайдо бўлади.

2-расмдан кўриш мумкинки, тадбиркорлик фаолиятини мотивацион омиллар таъсирида ривожланишига кўмаклашувчи бозор инфратузилмалари фаолияти муҳим ҳисобланади. Чунки, улар томонидан кўрсатилаётган хизматлар тадбиркорликни ривожлантирувчи куч сифатида ҳамда қўллаб-қувватловчи восита сифатида хизмат килади. Бирок, ҳар бир соҳада ютуқлар бўлгани каби, тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи бозор инфратузилмалари

²Муаллиф тадқиқотлари асосида ишлаб чиқилган.

фаолиятида ҳам ўзига хос камчиликлар учраб туриши бу эса тадбиркорликни ривожланишига тўсқинлик қилмоқда.

Тадбиркорлик фаолиятини мотивацион омиллар таъсирида ривожланишига кўмаклашувчи минибанклар хизматидан фойдаланишдаги муаммолар:

- тадбиркорларнинг ишлаб чиқаришни кенгайтириши учун кредитлар бўйича талаблари ўз вақтида қондирилмаслиги;
- банкда нақд пул йўқлиги сабабли тадбиркорлар ўз ходимларининг иш ҳақини вақтида бермаслиги;
- тадбиркорларнинг ҳисоб рақамидаги маблағларни уларнинг розилигисиз тадбиркор «истамаган томонга» йўналтиришга йўл қўйилиши;
- тадбиркорларнинг ўз ҳисоб рақамларидан нақд пул олишдаги муаммоларнинг мавжудлиги;
- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи банк мутахассисларининг малакаси пастлиги, иш тартибига риоя қилмаслик, оперативликнинг йўқлиги ва бошқалар.

Энг асосий муаммолардан бири тадбиркорлик фаолияти субъектларига хизмат кўрсатувчи банк муассасалари хизматчиларининг иш ва ҳаракатига боғлиқ бўлмаган ҳолатларнинг мавжудлиги тадбиркорликни мотивациялашда ва бошқарувда ўзига хос қийинчиликларни вужудга келтирмоқда, улар қуйидагилар:

- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи мини-банклар керакли техник жиҳозлар билан яхши таъминланмаганлиги (компьютерлар, принтерлар, модем, телефонлар);
- мини-банк билан алоқани самарали йўлга қўйишда тадбиркорларнинг малакаси етарли эмаслиги;
- туманларда тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи мини-банкларда электр энергиясининг доимий учириб қўйилиши;
- малакали мутахассисларнинг етишмаслиги;
- мини-банклар ходими томонидан тадбиркорларни етарлича рағбатлантирилмаслиги;
- тадбиркорларга банклар томонидан хизмат кўрсатиш даражасининг пастлиги.

Тадбиркорликни мотивацион омиллар асосида ривожлантириш ва бошқаришга кўмаклашувчи бозор инфратузилмаларидан бири бўлган суғурта фаолиятдан оқилона фойдаланмаслик уларнинг стратегик ҳолатига жиддий таъсир этади. Суғурта мамлакатда хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни ривожлантиришнинг асосий масаласи ҳисобланади. Халқаро тажрибаларнинг кўрсатишича, деярли барча ривожланган мамлакатларда тадбиркорликни суғурталаш кенг ривожланган. Хусусан, бу соҳада АҚШ, Европа иттифоқи давлатлари, Япония ва Корея давлатларининг тажрибалари эътиборга лойик. Номлари юқорида келтирилган давлатларда айнан тадбиркорликни мотивациялашда суғуртанинг аҳамияти юқорилиги ҳамда барча фаолият турларини суғурталаниши, тадбиркорлик фаолиятида кўрилган зарарларнинг ўз вақтида қопланиши билан ажралиб туради.

Хусусан, тадбиркорлик фаолиятида суғуртанинг аҳамияти юкори бўлиб, тадбиркорларни турли рисклардан ҳимоя қилишда ва фаолиятининг узвийлигини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Шу жиҳатдан тадбиркорлик фаолиятини суғуртавий ҳимоялаш борасида тадбиркорларга тушунтириш ишларини ташкил этиш соҳа олдида турган масалалардан биридир.

Шу билан бирга, ахборот-маслаҳат марказлари, консалтинг марказлари аудитор фирмалар, юридик хизматлар, брокерлик хизматларидан фойдаланишда тадбиркорлар фаолиятини ижобий баҳолаб бўлмайди. Бугунги кунда тадбиркорларни мотивацион омиллар таъсирида ривожлантириш ва бошқаришга кўмаклашувчи бозор инфратузилма объектларидан самарали фойдаланишни оқилона ташкил этиш орқали юкори натижага эришиш мумкин. Бунинг учун куйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

- бозор инфратузилмалари фаолиятини қайта кўриб чиқиш, маълум бирларини тугатиш ёки қайта ташкил этиш;

- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектларини тадбиркорлар фаолиятини рағбатлантиришга ҳамда қўллаб-қувватлашга йўналтириш;

- давлат органлари томонидан амалга ошириладиган текширувларда инфратузилма объектларини ҳам жалб этиш ва уларнинг қатнашувини таъминлаш;

- тадбиркорларга хизмат қилувчи бозор инфратузилма объектларидан бўлган улгуржи ва чакана савдо хизматларини қонуний асосда ташкил этиш;

- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектлари фаолиятини ўрганиш мақсадида маҳаллий Ҳокимият раҳбарлигида мониторинг тадбирларини ташкил этиш;

- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектлари фаолиятидаги хизмат ҳақларини пасайтириш чора-тадбирларини амалга ошириш;

- тадбиркорларга хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектлари фаолияти орқали тадбиркорларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш.

Умуман олганда тадбиркорлик фаолиятини мотивацион омиллар таъсирида ривожлантиришда бозор инфратузилмаларининг аҳамияти юкорилигини ҳисобга олган ҳолда бу борадаги муаммоларни ўз вақтида ҳал қилиш турли тўсиқларни пайдо бўлишини олдини олишга хизмат қилади.

ФУТЕР ТРИКОТАЖ ТЎҚИМАЛАРИНИНГ ТЕХНОЛОГИК КЎРСАТКИЧЛАРИНИ ТАДҚИҚОТИ

Жўраев О.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти
Алламуратова Тамара Калмуратовна
Қорақалпоқ Давлат университети

Кейинги пайтларда республикамиз аҳолисининг трикотаж маҳсулотларига бўлган талаби кундан-кунга ортиб бормоқда. Шу жумладан,

21.	Ахметов А.А., Усманов И.И., Асамов С.А., Ахмедов Ш.А., Ботиров Р.М.	Выбор основных технико-эксплуатационных характеристик проектируемого садово-виноградникового трактора	58
22.	Ахметов А.А., Рузиев Д.А., Ахмедов Ш.А., Абдуразаков А.А.	Функциональный передний мост, снабженный механизмом управления с разрезной поперечной тягой	61
23.	Бабаханова З.А., Арипова М.Х., Рузимова Ш.У., Тургунов Ш.Р.	Получение шлакоустойчивых огнеупорных графитсодержащих керамических материалов	65
24.	Байбобоев Н.Г., Гайбуллаев Б.Ш.	Ттз-100sp сабзавотчилик трактори билан агрегатланадиган плугнинг синовлари натижалари	68
25.	Бегманов Р., Казакова Д.	Ифлослик микдорига эга бўлган толалардан олинган ипларнинг механик хоссаларининг ўзгариши	71
26.	Бегмонов Р.А., Убайдуллаева Д.Х., Алламуратова Т.Х.	Шакл сакловчанлик хусусияти юқори бўлган тукли трикотаж тўқималари олиш технологияси	74
27.	Бегмонов Р.А., Ханхаджаева Н.Р., Убайдуллаева Д.Х.	Ясси фанг трикотаж тўқув машиналарида футер тукли трикотаж тўқималарини олиш технологияси	76
28.	Билалова Д.Ж., Азизов С.А., Кадиров Х.И.	Азотсодержащих ингибиторы коррозии	78
29.	Бобомуродов З.А., Такабоев Қ.Ў.	Озиқ-овқат саноат тармоғида ишлаб чиқаришда янги технология жорий этиш ҳисобига табиий муҳитнинг ифлослантирилишини камайтириш йўллари	80
30.	Бозоров И., Уралова Д., Бозорова Д.	Лаборатория машгулотларида смартфонлардан фойдаланиш авзалликлари.	83
31.	Боймирзаев А.Р.	Электронное устройство для эффективного управления потребления электрэнергии	85
32.	Валиева З., Ёдгорова Х.И.	Матоларнинг ишқаланишга чидамлилиги ва бўёк мустаҳкамлигига толалар таркибининг таъсири	87
33.	Валиева З., Шумкарова Ш.П.	Тола таркиби турлича бўлган кўйлакбоп матоларнинг физик-механик хоссаларининг ўзгариши	91
34.	Джабборов М., Азизов С.А., Кадиров Х.И.	Конденсация кротонового альдегида с аммиаком и формальдегидом присутствии бисульфита натрия	93
35.	Жамолов Ў.И., Жамолов З.З., Илхомов Э.Ў.	Мотивацион омиллар таъсирида тадбиркорликни ривожлантириш ва бошқаришга кўмаклашувчи бозор инфратузилмалари фаолиятини такомиллаштириш	96
36.	Жўраев О., Алламуратова Т.Х.	Футер трикотаж тўқималарининг технологик кўрсаткичларини тадқиқоти	101
37.	Жўраев О., Исматова М., Нурбаева Ч.	Тола таркибидаги нуқсон ва чиқиндилар микдорининг турли селекция навлари бўйича ўзгариши	104
38.	Жўраев О., Юлдашева М., Нурбаева Ч.	Кўшбурамли пишитилган ипларнинг физик-механик хоссаларининг ўзгариши	107
39.	Зиямухамедова	Разработка гетерокомполитных заливочных материалов и	110